

**177. Bijbelstudie over
JUDA EN DE ZWARTE FARAO'S
YUDA NANGA DEN BLAKA FARAO
YEHUDA V'HAPAR'ONIM HASHECHORIM
יהודה והפרעונים הכושים**

Deel 4: De bevrijding van Jeruzalem

Toen Sargon II in 705 v.G.T. op het slagveld gesneuveld was brak in het gehele Assyrische Rijk een enorme opstand uit, die door Hizkia, de koning van Juda gesteund werd. Dat was de eerste en tegelijk grootste fout die hij maakte, want tot daar aan toe deed hij alles wat recht was in de ogen van de Eeuwige en hield zich afzijdig van de politieke gebeurtenissen in de regio om zich heen waardoor zijn land gezegend en met rust gelaten werd.

Dat Hizkia zich bij de opstand van zijn buren tegen de Assyrische overheersing aansloot deed hij dus ook zeer zeker niet met G'ds goedkeuring, met alle gevolgen vandien: *"In die dagen werd Chiz'qiyahu [Hizkia] ten dode toe ziek. Toen kwam de profeet Yeshayahu [Jesaja], de zoon van Amotz, tot hem en zeide tot hem: Zo zegt de Eeuwige: tref beschikkingen voor uw huis, want gij zult sterven en niet herstellen. Toen keerde hij zijn gelaat naar de wand en bad tot de Eeuwige: Ach, Eeuwige, gedenk toch, dat ik voor Uw aangezicht in trouw en met een volkomen toegewijd hart gewandeld heb en gedaan heb wat goed is in Uw ogen. En Chiz'qiyahu weende luid. Nog had Yeshayahu de middelste voorhof niet verlaten, toen het woord van de Eeuwige tot hem kwam: Keer terug en zeg tot Chiz'qiyahu, de vorst van Mijn volk: zo zegt de Eeuwige, de G'd van uw vader David: Ik heb uw gebed gehoord. Ik heb uw tranen gezien; zie, Ik zal u gezond maken, op de derde dag zult gij opgaan naar het huis van de Eeuwige. Ik zal aan uw levensdagen vijftien jaar toevoegen, en Ik zal u en deze stad uit de macht van de koning van Assur redden en deze stad beschutten, om Mijnentwil en ter wille van mijn knecht David."* (NBG-vertaling).

Surinaams: *"Na ini den dei dati, Hizkia ben siki te fu dede. En a profeiti Yesaya, a manpikin fu Amotz ben kon na en, èn a ben taki gi en taki: So Masra de taki: Seti yu oso leki fa a musu de, bikasi yu sa dede; yu no sa tan na libi moro. Dan a ben drai en fesi na a muur, èn a ben begi na Masra taki: Mi begi Yu, o Masra, memre fa mi ben waka na Yu fesi na wan tru fasi nanga wan krin hati, èn mi ben du den sani disi ben de bun na ini Yu ai. En Hizkia ben krei tranga. En a ben pasa so dati fosi Yesaya ben komopo go na a mindri dyari, dan a wortu fu Masra ben kon na en taki: Draï go baka, èn taki gi Hizkia, a kapten fu Mi pipel, taki: So Masra de taki, a Gado fu David yu tata: Mi ben yere yu begi; Mi ben si yu watra-ai; luku, Mi sa meki yu kon bun baka; na di fu dri dei, yu sa opo go na ini a oso fu Masra. En Mi sa meki yu libi ete tin-na feifi yari; èn Mi sa ferlusu yu nanga a foto disi komopo na a anu fu a kownu fu Assur; èn Mi sa kibri a foto disi fu Misrefi ede, èn fu Mi dinari David ede."* (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 20:1-6 en ישעיהו Yeshayahu [Yesaya] 38:1-6).

Marduk-apla-iddina II, de uit zijn toevluchtsoord in Elam teruggekeerde koning van Babylon, die in de Hebreeuwse Bijbel Merodach-baladan genoemd wordt, stuurde een gezantschap naar Jeruzalem aan het hof van de pas herstelde koning Hizkia, die hij nodig had als bondgenoot tegen de Assyriërs. Na de dood van Shalmaneser V regeerde Merodach-baladan twaalf jaar over Babylon tot hij in 710 v.G.T. door Sargon II verdreven werd. Toen ook deze gestorven was keerde hij met Elamitische hulp terug naar Babylon, werd in 703 v.G.T. voor de tweede maal koning, schudde het Assyrische juk van zich af en zocht steun van de buurlanden.

In de Bijbel lezen wij over dit bezoek: *"Te dien tijde zond Merodach-baladan, de zoon van Baladan, de koning van Babel, gezanten met een brief en een geschenk aan Chiz'qiyahu, omdat hij gehoord had, dat deze ziek geweest en hersteld was. En Chiz'qiyahu verheugde zich over hun komst en hij liet hun zijn schathuis zien: het zilver en het goud, de specerijen en de kostbare olie, zijn gehele tuighuis en alles wat zich onder zijn schatten bevond. Er was niets in zijn paleis en in zijn gehele rijk, dat Chiz'qiyahu hun niet liet zien."* (NBG-vertaling).

Surinaams: *“Na a ten dati, Berodak-Baladan, a manpikin fu Baladan, a kownu fu Babel, ben seni brifi nanga wan presenti go na Hizkia, bikasi a ben yere dati a ben siki. En Hizkia ben arki na den, èn a ben sori den ala den sani fu en gudu-oso; a sorfu nanga a gowtu nanga den switi smeri sani nanga en salfu oli, nanga en heri oso fu den fetisani, èn ala gudu disi a ben abi; no wan sani ben de na ini en oso efu na ini en heri kownukondre disi Hizkia no ben sori den.”* (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 20:12-13 en ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 39:1-2).

Dat was natuurlijk bijzonder naïef van koning Hizkia en hij maakte daarmee de tweede grote fout in zijn leven. De profeet Jesaja berispte hem daarvoor en voorspelde de latere roof van deze schatten door de Babyloniërs.

Sargon's opvolger Sanherib, in het Akkadisch Sîn-aḫḫī-erība geheten, trok tegen de koning van Babylon en diens Elamitische bondgenoten ten strijde en versloeg hen bij Kish. Hij plaatste Bel-ibni in 702 v.G.T. als vazallenkoning op de troon om Merodach-baladan te vervangen, die ontkomen was. Daarna ondernam Sanherib een strafexpeditie tegen de rebellerende bewoners van het bergland rondom Assyrië en nadat hij in het Oosten van zijn rijk de orde weer op zaken had gesteld, kon hij zijn aandacht volledig op het Westen richten.

Nog in hetzelfde jaar 702 v.G.T. ondernam Sanherib zijn derde veldtocht om de opstandige gebieden in de Levant te heroveren. Deze veldtocht van 702-701 staat uitvoerig beschreven op het prisma van Sanherib, waarvan er drie exemplaren gevonden zijn. Deze kleien prisma, die op de zes zijden een Akkadische tekst draagt, bevestigt de straks volgende Bijbelteksten, zij het vanuit het eigen, Assyrisch gezichtspunt van Sanherib zelf. Hij rukte met zijn sterke legermacht westwaarts op tegen Hatti en Aram en trok verder naar de kust in de regio Sidon. Koning Luli van Sidon, één van de aanstichters van de opstand tegen de Assyrische overheersing, had al vóór de aankomst van Sanherib's strijdkrachten de wijk genomen en was naar Cyprus gevlucht. Sanherib schreef hierover: “De vrees voor de glans mijner heerschappij wierp hem te meer, zodat hij ver weg vlood, midden in zee.” Sidon en de van haar afhankelijke steden aan de Fenicische kust waaronder Akko en Ach'ziv [Akzib] werden vervolgens met geweld ingenomen en onder het gezag van een nieuwe vazalkoning gesteld. Als gevolg van dit succes onderwierp zich een aantal Fenicische, Filistijnse, Moabitische, Edomitische en Ammonitische vorsten, door vrees bevangen, zonder weerstand te bieden. De koningen Abdiliati van Ar'vad, Urumilki van Byblos, Mitinti van Ashdod, Pudu-ilu van Bit Ammana, Minechem van Samsimuruna, Kamosh-Nadbi van Moab, Yoram van Edom en de koningen van het land Amurru haastten zich om Sanherib met geschenken hulde te brengen en tribuut te betalen om daarmee aan hem hun onderworpenheid te tonen.

Drie opstandelingen in het zuiden hielden echter nog steeds stand: koning Tzid'qa [Sidka] van Ash'qelon [Askalon], de edellieden van Eq'ron [Ekron] en Chiz'qiya [Hizkia], de koning van Juda. Daarom trok het Assyrische leger verder zuidwaarts en belegerde de steden Beit-Dagon, Yafo [Joppe], Banaibarka, Asuru en Ash'qelon. Dat waren allemaal steden van koning Tzid'qa, die zich niet meteen aan Sanherib hadden onderworpen. De Assyriërs veroverden en plunderden de steden en voerden de buit weg. Tzid'qa was volgens de inscripties van Sanherib de eerste rebellerende koning waarmee hij had afgerekend: “Sid'qa, de koning van As'qalon, die zich niet aan mij onderwierp, de goden van zijn vaderlijk huis, hemzelf, zijn vrouw en zijn gehele familie voerde ik naar Assyrië.”

De volgende Filistijnse stad, die door Sanherib werd ingenomen, was Eq'ron [Ekron]. Dat was eigenlijk een vazallenstad, want Padi, de zoon van Yasid, de koning van Eq'ron was een bondgenoot van Assyrië. De pro-Assyrische koning Padi werd echter volgens het prisma van Sanherib door de aristocraten en het volk van Eq'ron afgezet, in de boeien geslagen en aan koning Hizkia uitgeleverd, die hem in Jeruzalem gevangen zette. Ook zouden de bewoners van E'qron de hulp van Egypte en Kush hebben ingeroepen. Het Assyrische verslag hierover luidt als volgt: “De leiders, edellieden en bewoners van Eq'ron, die Padi, hun koning, in de boeien hadden geslagen en hem hadden overhandigd aan Ḥazaqiau laudai [Hizkia van Juda] - hij hield hem onrechtmatig gevangen als een vijand - zij werden bang en deden een beroep op de Egyptische koningen, de boogschutters, rijtuigen en paarden van de koning van Meluhḥa [Kush], een talloze massa, en deze kwamen hen te hulp.” Taharka, de kroonprins van Kush en jongere broer van de farao Shabataka, zou later inderdaad met een Egyptisch-Kushitisch leger Hizkia te hulp komen om Jeruzalem te ontzetten, zoals we straks zullen zien, maar voor Eq'ron kwamen ze in elk geval veel te laat!

Sanherib veroverde de stad in de storm en nam bloedig wraak op de rebellerende burgers en aristokraten in Eq'ron, terwijl hij de Assyrisch-gezinden spaarde. De opstandige edelen liet hij executeren en een deel van de bevolking voerde hij in ballingschap weg. Op zijn prisma schreef Sanherib hierover: "Tegen de stad Eq'ron trok ik op. De machthebbers en de groten doodde ik en aan de ringmuur bond ik hun lijken. De stadbewoners, die overtreden hadden, voerde ik weg." Hierop volgt in de tekst meteen: "Padi, hun koning, liet ik uit Ursalimmu [Jeruzalem] komen." Dit laatste zinnetje roept vragen op. Hoe kon de Assyrische koning de gevangene Padi uit Jeruzalem laten komen terwijl hij deze stad nog niet eens ingenomen had? Hoewel koning Padi in de Bijbel met geen enkel woord genoemd wordt denk ik daarin wel een mogelijk antwoord op deze vraag gevonden te hebben, want na de vermelding van Padi's herstel als koning van Eq'ron gaat Sanherib in zijn verslag direct verder met zijn verhaal over zijn strafexpeditie tegen Juda, die ook in de Bijbel beschreven wordt.

Sanheribs aanval op Juda (701 v.G.T.)

De opsomming van de goede handelingen, die koning Hizkia met volle overgave verrichtte ten behoeve van de dienst in de tempel en voor de naleving van G'ds wet en geboden wordt in het tweede boek der kronieken opeens gevolgd door de schrikwekkende mededeling: "*Na deze gebeurtenissen, waarbij Y'chiz'qiyahu de Eeuwige zijn trouw bewees, rukte koning Sanherib van Assur op. Hij viel Juda binnen, belegerde de versterkte steden en beval zijn troepen bressen te slaan in de muren!*" (Groot Nieuws Bijbel).

Surinaams: "*Baka den sani disi èn fu seti den bun, dan Sanherib, a kownu fu Assur, ben kon na ini Yuda, èn a ben meki kampu fu feti agensi den foto nanga skotu, èn a ben prakseri dati a ben sa wini den gi ensrefi!*" (דברי הימים ב) Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 32:1).

In מלכים ב M'lachim bet [2 Koningen] 18:13 alsook in ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 36:1 staat er nog een zeer belangrijk detail bij vermeldt: "*In het veertiende regeringsjaar van koning Chiz'qiya trok koning Sanherib van Assyrië op tegen de versterkte steden van Juda en nam ze in!*" (Tanach/NBV).

Surinaams: "*Now na di fu tin-na-fo yari fu kownu Hizkia, Sanherib, a kownu fu Assur, ben kon agensi ala den tranga foto fu Yuda, èn a ben wini den!*"

Ervan uitgaande dat Hizkia in 715 v.G.T. de troon besteeg, was zijn veertiende jaar, het jaar waarin Sanherib Juda binnenviel derhalve het jaar 701 v.G.T., hetgeen door buiten-bijbelse bronnen bevestigd wordt.

Op een muurreliëf in zijn paleis te Nineve, dat de verovering van Lachish afbeeldt, is te zien, hoe Sanherib, gezeten op zijn ivoren troon en toezien op de verwoesting van de Judese stad en de marteling van de gevangenen, zijn overwinningsbuit in ontvangst neemt. Restanten van de belegeringstorens, stormrammen en andere oorlogsuitrusting, die op het reliëf te zien zijn en in het verslag van Sanherib genoemd worden, zijn tijdens archeologische opgravingen in de regio Lachish gevonden.

Hizkia was blijkbaar dermate geschrokken van het feit dat Sanherib binnen korte tijd de meeste van zijn versterkte steden belegerd en één voor één veroverd had en dat weigering van tribuut niet langer was vol te houden, dat hij na de val van Lachish boden naar de Assyrische veroveraar zond: "*Koning Chiz'qiya stuurde afgezanten naar de koning van Assyrië, die in Lachish verbleef. Hun boodschap luidde: Ik ben tegenover u in gebreke gebleven. Staak uw aanval; Wat u mij oplegt, zal ik dragen. De koning van Assyrië eiste van koning Chiz'qiya van Juda driehonderd talent zilver en dertig talent goud. Chiz'qiya droeg al het zilver af dat zich in de tempel van de Eeuwige en de schatkamers van het koninklijk paleis bevond. Ook liet hij het gouden beslag verwijderen dat hij zelf op de deuren en deurposten van de grote zaal van de tempel had laten aanbrengen, en gaf dat aan de koning van Assyrië.*" (Tanach/NBV).

Surinaams: "*En Hizkia, a kownu fu Yuda, ben seni wan boskopu go na a kownu fu Assur na Lakis, èn a ben taki: Mi ben du sondu; komopo fu mi, èn san yu sa aksi, dati mi sa pai. En a kownu fu Assur ben meki Hizkia, a kownu fu Yuda, pai wan butu fu dri hondro talenti sorfu nanga dri tenti talenti gowtu. En Hizkia ben gi en ala sorfu disi den ben feni na ini a oso fu Masra, nanga ala sorfu na mindri den gudu fu a kownu oso. Na a ten dati, Hizkia ben koti ala gowtu puru fu den doru fu a tempel fu Masra, èn fu den pilari disi Hizkia, a kownu fu Yuda, ben tapu nanga gowtu, èn a ben gi den na a kownu fu Assur.*" (מלכים ב) M'lachim bet [2 Koningen] 18:14-16).

Dit Bijbelse verslag zegt weliswaar niets over koning Padi, maar ik ga er natuurlijk wel van uit, dat Sanherib diens vrijlating vanzelfsprekend naast de tribuutbetaling geëist zal hebben, als Padi werkelijk een gevangene van Hizkia was. Het is in elk geval wel een historisch feit dat Padi met bewilliging van Hizkia uit Jeruzalem terugkeerde en door Sanherib opnieuw als koning van Eq'ron werd aangesteld. Als vazal kreeg Padi wel een tribuutbetaling opgelegd, maar in ruil daarvoor ontving hij evenals de koningen Mitinti van Ashdod en Zilbel van Gaza, steden van het koninkrijk Juda toebedeeld, dat nu beperkt bleef tot het stadgebied van Jeruzalem en de nabije omgeving en daardoor nagenoeg van de buitenwereld afgesneden was. Hizkia werd dan weliswaar met rust gelaten, maar hij kon geen kant op.

Vooraf over dat laatste maakte Sanherib in zijn verslag over de strafexpeditie tegen Juda een sarcastische opmerking op zijn prisma, dat in het Oriental Institute van de University of Chicago bewaard wordt, want hij vergeleek hem met een vogel in een kooi: "Wat Hazaqiau laudai [Hizkia van Juda] betreft, die zich niet aan mijn juk had onderworpen, ik belegerde 46 van zijn versterkte steden, ommuurde vestingen en talloze dorpen in hun omgeving en veroverde ze door het opwerpen van wallen, door aangestampte hellingen, door het aanvoeren van belegeringstorens, door aan te vallen met voetvolk, door bressen in de muren te slaan met stormrammen, door stootblokken, mijnen en tunnels. Ik voerde 200.150 mensen weg, jong en oud, mannen en vrouwen. Paarden, muilieren, ezels, kamelen en ontelbaar groot- en kleinvee nam ik mee als buit. Hemzelf heb ik als een vogel in een kooi opgesloten in Ursalimmu [Jeruzalem], in zijn koninklijke residentie. Schansen wierp ik tegen hem op, en het naar buiten gaan uit zijn stadspoorten maakte ik onmogelijk. Zijn steden, die ik geplunderd had, sneed ik af van zijn land en gaf ze aan Mitinti, de koning van Asdūdu [Ashdod], Padi, de koning van Eq'ron en Silli-bêl, de koning van Gaza. En zo verminderde ik Hazaqiau's [Hizkia's] land en legde hem een hoge tribuut op. Hazaqiau [Hizkia] zelf was overweldigd door de verschrikkelijke glans van mijn majesteit en de Urbi [Arabieren] en zijn huurlingtroepen, die hij gebracht had om Ursalimmu [Jeruzalem], zijn koninklijke stad, te versterken, gingen er vandoor. Behalve 30 talenten goud en 800 talenten zilver liet hij mij edelstenen, juwelen, schmink, kornalijn, met ivoor ingelegde divans, ivoeren stoelen, olifantshuiden, slagstanden, ebbenhout, taxushout, allerlei soorten kostbare schatten, alsook zijn dochters, zijn harem, zijn zangers en zijn zangeressen naar Nineve brengen, mijn koninklijke stad."

Op zich bevestigt Sanherib's versie het Bijbelse verhaal wat betreft de verovering van de versterkte Judese steden en de wegvoering van de inwoners. Ook de insluiting van Hizkia en de oplegging van een hoge tribuutbetaling klopt wel. Maar wat de hoogte van het tribuut betreft alsook het tijdstip waarop Hizkia deze bij de Assyrische koning liet brengen, werd er in het Assyrische bericht behoorlijk gesjoemeld omdat Sanherib de kwestie in zijn verdraaide verslag zo voorstelt alsof Hizkia de schatting pas na de belegering van Jeruzalem naar Nineve liet brengen, terwijl het bijbelse verslag laat zien dat hij daarvoor al tot de betaling ervan overging. We kunnen daaruit concluderen, dat de tribuutbetaling in het verslag van Sanherib bewust naar het slot werd verschoven omdat hij daarmee iets heeft willen verhullen wat hij niet graag wilde vermelden en zijn verslag toch graag met een succes wilde sluiten.

Welke gebeurtenis aan het einde van zijn veldtocht in de Levant Sanherib zo angstvallig wilde wegmoffelen zullen we straks zien. In elk geval heeft Hizkia aan de eis van Sanherib voldaan en er dik voor betaald om verder met rust gelaten te worden. Dat was in eerste instantie ook wel het geval, maar Hizkia had heus wel door dat Sanherib eens van gedachten zou veranderen en ondanks de tribuutbetaling vroeg of laat Jeruzalem alsnog zou aanvallen. Daarom toonde hij zich naar buiten toe als vazal loyaal ten opzichte van de Assyrische koning, maar bereidde Jeruzalem voor de zekerheid in het geheim toch voor op een langdurig beleg. Hij begon met het aanleggen van een ondergronds tunnelsysteem dat vanuit de Gichonbron de watervoorziening van Jeruzalem bij belegering verzorgde.

Hierover lezen wij in hoofdstuk 32 van het tweede boek der kronieken in de Tanach/NBV het volgende verslag: "Y'chiz'qiyahu [Hizkia] begreep dat het in Sanheribs bedoeling lag Jeruzalem aan te vallen, en daarom stelde hij aan zijn raadsheren en legeraanvoerders voor om de buiten de stad gelegen bronnen af te dekken. Zij waren het met hem eens en brachten een groot aantal mensen op de been om alle bronnen af te dekken en de irrigatiekanalen af te sluiten, want, zeiden ze, waarom zou de koning van Assyrië, als hij met zijn legermacht hier aankomt, een overvloed aan water moeten vinden?" (verzen 2-4). "Het was ook Y'chiz'qiyahu [Hizkia] die

de bovenste uitmonding van de Gichonbron afsloot en al het water ondergronds kanaliseerde om het aan de westkant van de Davidsburcht op te vangen.” (vers 30). “Y’chiz’qiyahu [Hizkia] bracht de verdediging op volle sterkte: hij herstelde de zwakke plekken in de stadsmuur, verhoogde de torens, wierp buiten de muur nog een tweede wal op en versterkte het milobolwerk van de Davidsburcht. Ook liet hij een grote hoeveelheid wapens en schilden maken. Hij benoemde legeraanvoerders, en nadat hij het hele leger op het plein bij de stadspoort bijeen had geroepen, sprak hij het als volgt moed in: Wees vastberaden en standvastig. Laat u door de koning van Assyrië en de grote legermacht die hij bij zich heeft geen angst aanjagen, want wij zijn sterker dan hij: hij verlaat zich op menselijke kracht, maar wij worden bijgestaan door de Eeuwige, onze G’d, die voor ons strijdt! Door deze woorden van Y’chiz’qiyahu [Hizkia], koning van Juda, voelde het leger zich gesterkt.” (verzen 5-8).

Surinaams: “En di Hizkia ben si dati Sanherib ben kon, èn dati a ben wani feti agensi Yerusalem, dan a ben teki rai nanga en fesiman nanga en makti man fu tapu den watra fu den peti na dorosei fu a foto; èn den ben yepi en fu du dati. So furu suma ben kon makandra fu tapu ala den watrapeti nanga a krika disi ben lon na mindri fu a kondre, bikasi den ben taki: Fu san’ede den kownu fu Assur sa kon èn feni furu watra?” (verzen 2-4). “Disi de a srefi Hizkia disi ben tapu a moro hei pasi fu watra fu Gichon, èn a ben tyari en kon leti na a west sei fu a foto fu David.” (vers 30). “So srefi a ben meki ensrefi kon moro tranga, èn a ben bow a skotu baka disi ben broko kaba, èn a ben opo en te leki den toren, èn a ben bow wan tra skotu na dorosei, èn a ben meki Millo kon bun baka na ini a foto fu David, èn a ben meki furu lansri nanga skild. En a ben seti den kapten fu feti leki basi abra den pipel, èn a ben tyari den kon makandra na en na ini a strati fu a portu fu a foto, èn a ben taki bun nanga den taki: De tranga, abi dek’ati, no frede efu broko ede fu a kownu fu Assur nanga ala a hipi suma disi de nanga en; bikasi moro de nanga wi leki den disi de nanga en; bikasi a anu fu libisuma nomo de nanga en, ma wi abi Masra wi Gado nanga wi fu yepi wi, èn fu feti den feti gi wi. En a pipel ben fertrow den wortu fu Hizkia, a kownu fu Yuda.” (verzen 5-8). Het nemen van al deze preventieve maatregelen bleek achteraf een zeer wijze beslissing te zijn geweest.

De belegering van Jeruzalem (701 v.G.T.)

Aanvankelijk hield Sanherib zich aan zijn belofte om van verdere wraakneming af te zien omdat Hizkia aan zijn eisen voldeed en de aan hem opgelegde schatting betaald had. Maar al spoedig kreeg hij er blijkbaar berouw van zijn belofte en besloot, Jeruzalem alsnog in te nemen, precies zoals Hizkia al verwacht had.

Hoewel het nu volgende gedetailleerde verslag over de belegering en de bevrijding van Jeruzalem in de Assyrische versie angstvallig verzwegen wordt, staat het in de Bijbel zelfs drie keer vermeld: in het tweede boek van de koningen en het boek Jesaja met bijna dezelfde woorden, alsook een verkorte samenvatting ervan in het tweede boek der Kronieken.

De onbetrouwbare Assyrische koning Sanherib, die zo laaghartig, vals en eerloos was om wel Hizkia’s geld aan te nemen met de belofte dat hij zijn leger zou doen wegtrekken en Juda zou verlaten, stuurde in plaats daarvan nu drie van zijn hoogste legeraanvoerders met een sterke legermacht naar Jeruzalem om onvoorwaardelijke overgave te eisen.

“Maar de koning van Assur stuurde vanuit Lachish een geweldig leger op koning Chiz’qiyahu [Hizkia] in Jeruzalem af; het stond onder leiding van de onderkoning, de hofmaarschalk en de opper-bevelhebber (Nieuwe Bijbelvertaling: de tartan, de rabsaris en de rabsake). Zij rukten naar Jeruzalem op en toen zij de stad hadden bereikt, stelden zij zich op bij de waterleiding van de Bovenvijver, aan de weg naar het Blekersveld. Toen zij om koning Chiz’qiyahu riepen, ging de hofmaarschalk El’yaqim, de zoon van Chil’qiyahu, naar hem toe, met de schrijver Shev’na en de staatssecretaris Yoach, de zoon van Asaf. De Assyrische opperbevelhebber zei tegen hen: Breng Chiz’qiyahu het volgende over: Dit zegt de grote koning, de koning van Assur: Waar steunt dat zelfvertrouwen van u toch op? U denkt toch niet dat woorden opwegen tegen strategie en militaire kracht? Op wie vertrouwt u eigenlijk, dat u tegen mij in opstand komt? Toch niet op Egypte, die geknakte rietstengel, die afbreekt en dwars door je hand gaat als je erop leunt? Ja, een geknakte rietstengel is de farao, de koning van Egypte, voor allen die op hem vertrouwen! En de opperbevelhebber (rabsake) vervolgde: Of willen jullie beweren dat jullie vertrouwen op de Eeuwige, jullie G’d? Maar Chiz’qiyahu heeft juist de offerhoogten en altaren van jullie G’d laten verwijderen! Hij heeft de bevolking van Juda en Jeruzalem gezegd, zich

alleen voor het altaar in Jeruzalem neer te buigen. Zijne majesteit de koning van Assur stelt aan Chiz'qiyahu de volgende weddenschap voor: ik geef u tweeduizend paarden, als u in staat bent de ruiters ervoor te leveren! Maar u bent zelfs te zwak om de aanval af te slaan van een van mijn onbelangrijkste gouverneurs, ook al vertrouwt u dan voor strijdagens en ruiters op Egypte! U denkt toch niet dat ik tegen deze plaats ben opgerukt zonder de instemming van de Eeuwige? De Eeuwige zelf heeft mij het bevel gegeven: Ruk tegen dit land op en verwoest het!" (Groot Nieuws Bijbel).

Surinaams: "En a kownu fu Assur ben seni a tartan nanga a rabsaris nanga a rabsake komopo fu Lakis kon na kownu Hizkia nanga wan bigi hipi fetiman agensi Yerusalem. En den ben opo go, èn den ben kon na Yerusalem. En di den ben kon, den ben tanapu na sei a presi pe a watra komopo fu a moro hei watra peti, disi de na a pasi fu a Vollersveld. En di den ben kari na a kownu, Elyakim, a manpikin fu Chilkia ben kon na den nanga a skrifiman Sebna nanga a fesiman Yoach, a manpikin fu Asaf. Dan a rabsake ben taki gi den taki: Taki now gi Hizkia taki: So a bigi kownu, a kownu fu Assur, de taki: Sortu fertrow yu de hori? Yu taki, ma yu de taki soso wortu: Mi abi koni nanga tranga fu feti. Now suma yu sa bow na tapu, fu yu sa feti agensi mi? Now luku, yu bow na tapu a swaki tiki disi, na Egipti, disi de so wan fasi dati efu wan man poti en weigi na en tapu, a sa broko, boro go na ini en anu; na so farao, a kownu fu Egipti, de gi ala suma disi de bow na en tapu. Ma efu un taki gi mi taki: Wi de bow na tapu Masra wi Gado; a no de En disi ben abi ala den hei presi, èn En altari disi Hizkia ben figi puru, èn a ben taki na Yuda nanga Yerusalem taki: Un sa anbegi na fesi a altari disi na Yerusalem? Now fu dat'ede, mi begi yu, meki wan akorderi nanga mi masra, a kownu fu Assur, èn mi sa gi abra tu dusun asi, efu yu kan feni suma fu rei na den tapu. Dan fa yu sa feti agensi wan fu mi kapten fu den moro lagi wan fu mi masra dinari, èn bow na tapu Egipti fu kisi asiwagi nanga asiman? Mi ben kon agensi a presi disi sondro fu Masra ben seni mi fu figi en puru? Masra ben taki gi mi taki: Go agensi a kondre disi, èn figi en puru!" (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 18:17-25 en ישעיהו Yeshayahu [Yesaya] 36:2-10).

Ongetwijfeld had de rabsake, hier met 'opperbevelhebber' vertaald, van koning Sanherib instructies ontvangen omtrent hetgeen hij zeggen moest om de verdedigers van Jeruzalem ertoe te bewegen hun stad zonder strijd over te geven. Blijkbaar deed hij dit heel doelbewust in het Hebreeuws om de lokale bevolking te intimideren, want hij werd door de afgevaardigden van Hizkia onderbroken met het verzoek, daarmee op te houden: "El'yaqim, Shev'na en Yoach, zeiden tegen de rabsake: Spreek alstublieft Aramees met ons, heer; wij verstaan dat. Spreek toch geen Judees met ons, het volk op de muur luistert mee! Maar de rabsake antwoordde: Dacht u dat mijn heer mij gestuurd heeft om het woord uitsluitend tot uw heer en u te richten? Onze woorden zijn net zo goed bestemd voor de mensen daar op de muur, die binnenkort net als u hun eigen stront zullen eten en hun eigen pis zullen drinken!" (Tanach/NBV).

Surinaams: "Dan Elyakim, a manpikin fu Chilkia, Sebna nanga Yoach ben taki gi a rabsake taki: Wi begi yu, taki gi yu dinari na ini Aram tongo, bikasi wi sabi en; èn no taki nanga wi na ini Yuda tongo na ini a yesi fu den suma disi de na tapu a skotu. Ma a rabsake ben taki gi den taki: Mi Masra ben seni mi go na yu masra nanga yu fu taki den wortu disi, ma a no ben seni mi go na den man disi de sidon na tapu a skotu, disi sa abi fu nyan den eigi we, èn dringi den eigi pisi nanga un?" (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 18:26-27 en ישעיהו Yeshayahu [Yesaya] 36:11-12).

Uit deze woorden blijkt duidelijk, dat de rabsake (Akkadisch: rab šākū), hoewel de laagste in rank, toch de belangrijkste woordvoerder van deze drie Assyrische hoogwaardigheidsbekleders geweest is omdat hij in staat was om in de taal van de Joden te spreken en daarbij zelfs de meest kwetsende en denigrerende woorden tot zijn beschikking had. Daarom wordt volgens de Joodse overlevering aangenomen dat de rabsake een afvallige Jood was, vooral vanwege zijn schaamteloze bewering: „U denkt toch niet dat ik tegen deze plaats ben opgerukt zonder de instemming van de Eeuwige? De Eeuwige zelf heeft mij het bevel gegeven: Ruk tegen dit land op en verwoest het!" Enerzijds had hij het in zijn hele betoog steeds over 'de Eeuwige' en gaf zelfs voor om in diens opdracht te handelen, maar anderzijds verlaagde hij de Eeuwige ook tot het niveau van de afgoden door de foutieve veronderstelling, dat Hij die god zou zijn, wiens offerhoogten en altaren Hizkia had laten verwijderen. Daarmee liet hij zien, dat hij weliswaar van Joodse afkomst geweest moest zijn omdat hij zo bedreven was in de Judeese taal en over

de Eeuwige sprak alsof hij daar een relatie mee had, maar dat hij de G'd van Israël blijkbaar toch niet goed genoeg kende. Als hij inderdaad een afvallige Jood geweest was zou ook zijn zijn bijzonder hatelijke en boosaardige houding tegenover de Joden verklaren, want afvalligen zijn doorgaans de meest fanatieke vijanden. Tegen alle fatsoensregels in negeerde hij de afgevaardigden van Hizkia en richtte zich nu met minachting van de levende G'd rechtstreeks tot de soldaten op de muren van Jeruzalem om hen te overtuigen dat het volstrekt nutteloos zou zijn om weerstand te bieden en hen ertoe te bewegen om tegen Hizkia te rebelleren en de stad over te geven: *“En hij rechte zijn schouders, verhief zijn stem en zei, in het Judees: Luister naar wat de grote koning, de koning van Assyrië u te zeggen heeft! Dit zegt de koning: Laat u door Chiz'qiyahu geen rad voor ogen draaien, hij is niet in staat u uit mijn greep te bevrijden! Laat hij u niet verleiden uw vertrouwen te stellen in de Eeuwige. Als hij beweert: De Eeuwige zal ons vast en zeker redden en deze stad zal niet in handen vallen van de koning van Assyrië, luister dan niet naar hem! Want dit zegt de koning van Assyrië: Geef u over en stel u onder mijn hoede, dan kan ieder van u van zijn wijnstok en zijn vijgenboom eten en het water uit zijn eigen put drinken, tot ik kom en u meevoer naar een land dat niet onderdoet voor dat van u: een land van graan en wijn, van brood en wijngaarden, van olierijke olijfbomen en honing. U zult in leven blijven en hoeft niet te sterven. Luister toch niet naar Chiz'qiyahu, die u valse hoop geeft met zijn bewering dat de Eeuwige u zal redden. Hebben de goden van andere volken hun land soms gered uit de handen van de koning van Assyrië? Waar zijn de goden van Chamat en Ar'pad gebleven, waar waren de goden van Sefar'vayim, Hena en Iva? Hebben die Shom'ron [Samaria] soms uit mijn handen gered? Als geen enkele god in staat is gebleken zijn land uit mijn handen te redden, hoe zou dan de Eeuwige Jeruzalem kunnen redden? Maar het volk zweeg en antwoordde met geen woord, want zo had de koning het bevolen. Hofmeester El'yaqim, de zoon van Chil'qiya, hofschrijver Shev'na en kanselier Yoach, de zoon van Asaf, gingen met gescheurde kleren naar Chiz'qiyahu om hem de woorden van de rabsake over te brengen.”* (Tanach/NBV).

Surinaams: *“Dan a rabsake ben tanapu èn a ben bari nanga wan tranga sten na ini Yuda tongo, èn a ben taki: Yere a wortu fu a bigi kownu, a kownu fu Assur; so a kownu de taki: No meki Hizkia kori un; bikasi a no sa man fu puru un komopo fu en anu. En no gi pasi na Hizkia fu meki un bow na tapu Masra taki: Fu tru, Masra sa ferlusu wi, èn a foto disi no sa fadon na a anu fu a kownu fu Assur. No arki na Hizkia, bikasi so a kownu fu Assur de taki: Meki wan akorderi nanga mi, èn komopo kon na mi, èn dan ibri man sa nyan fu en eigi droifitaki, èn ibriwan fu en eigi figabon, èn ibri man fu un sa dringi fu en eigi watrapeti; te leki mi sa kon tyari un gowe, go na wan tra kondre disi de gersi un eigi kondre, wan kondre fu karu nanga wini, wan kondre fu brede nanga droifi-dyari, wan kondre fu oleif oli nanga honi, so dati un kan tan na libi, èn un no abi fu dede; èn no arki na Hizkia, te a sa kon un taki: Masra sa ferlusu wi. Iniwana fu den tra gado fu den folku ben ferlusu en kondre komopo na anu fu a kownu fu Assur srefsrefi? Pe den gado fu Hamat nanga Arpad de? Pe den gado fu Sefarwaim, Hena nanga Iwa de? Den ben ferlusu Samania komopo fu mi makti? Suma na den, na mindri fu ala den gado fu den kondre disi ben ferlusu den kondre puru na mi anu, dati Masra sa ferlusu Yerusalem komopo na mi anu? Ma a pipel ben tan tiri, èn den no piki en noti; bikasi a kownu ben komanderi taki: No piki en noti. Dan Elyakim, a manpikin fu Chilkia, nanga a skrifiman Sebna nanga a fesiman Yoach, a manpikin fu Asaf, a man disi skrifi sani, ben kon na a kownu nanga priti krosi, èn den ben taigi en ala den wortu fu a rabsake.”* (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 18:28-37 en ישעיהו Yeshayahu [Yesaya] 36:13-22).

Het volk op de muren van Jeruzalem deed er het zwijgen toe en af geen enkel antwoord. Het is immers verstandiger om een dwaas niet naar zijn dwaasheid te antwoorden door met drift en boosheid dingen terug te zeggen waar men later spijt van krijgt. In plaats daarvan deden ze zwijgend קריעה q'ri'a, het inscheuren van de kleren als teken van rouw vanwege de zware g'dslastering van deze afvallige Jood in dienst van de vijand. Ook koning Hizkia toonde diepe smart over de belediging, die hem en de Eeuwige door de rabsake was aangedaan.

“Zodra koning Chiz'qiyahu de boodschap hoorde, scheurde hij zijn kleren, trok een boetekleed aan en begaf zich naar de tempel van de Eeuwige. Hofmeester El'yaqim, hofschrijver Shev'na en de oudsten van de priesters stuurde hij in boetekleren naar de profeet Yeshayahu [Jesaja], de zoon van Amotz. Ze zeiden hem: Dit zegt Chiz'qiyahu: Deze dag is er een van angst, straf en vernedering: het is als bij een geboorte waarbij de baarmoeder ontsloten is maar

de kracht om te baren ontbreekt. Maar misschien slaat de Eeuwige, uw G'd, acht op wat de rabsake gezegd heeft, die door zijn heer, de koning van Assyrië, hierheen is gestuurd om de levende G'd te honen, en misschien zal Hij die belediging vergelden. Bid daarom voor degenen van ons volk die er nog over zijn. Zo kwamen de hovelingen van koning Chiz'qiyahu bij Yeshayahu, en Yeshayahu antwoordde hun: Zeg tegen uw koning: Dit zegt de Eeuwige: Laat je niet ontmoedigen door de woorden waarmee de knechten van de koning van Assyrië Mij hebben bespot. Ik zal hem een geest sturen en hem een gerucht laten influisteren waardoor hij naar zijn eigen land terugkeert, en daar zal Ik hem een gewelddadige dood laten sterven." (Tanach/NBV).

Surinaams: "En a ben pasa so dati di kownu Hizkia ben yere dati, a ben priti en krosi, èn a ben tapu en skin nanga low-krosi, èn a ben go na ini a oso fu Masra. En a ben seni Elyakim, disi ben de fesiman fu a oso, nanga Sebna a skrifiman, nanga den gransuma fu den priester, go na ini low-krosi na a profeti Yesaya, a manpikin fu Amotz. En den ben taki gi en taki: So Hizkia de taki: A dei disi de wan dei fu trobi nanga strafu nanga pori nen; bikasi a ten den pikin musu kon gebore ben doro, ma tranga no de fu meki den. Kande Masra yu Gado sa yere ala den wortu fu rabsake, disi en masra, a kownu fu Assur, ben seni kon fu spotu a libilibi Gado, èn A sa strafu den wortu disi Masra yu Gado ben yere; fu dat'ede opo yu begi gi den suma disi de libi abra. So den dinari fu kownu Hizkia ben kon na Yesaya. En Yesaya ben taki gi den taki: So un sa taki gi un masra taki: So Masra de taki: No frede den wortu disi yu ben yere, èn fa den dinari fu a kownu fu Assur ben kosi Mi. Luku, Mi sa seni wan yeye kon na en tapu, èn a sa yere wan konkru, èn a sa drai go baka na en eigi kondre; en Mi sa meki en fadon nanga howru na ini en eigi kondre." (מלכים ב) M'lachim bet [2 Koningen] 19:1-7 en ישעיהו Yeshayahu [Yesaya] 37:1-7).

De rabsake had waarschijnlijk verwacht, dat koning Hizkia dermate geschrokken zou zijn door de Assyrische dreigementen, dat hij meteen een krijgsraad zou beleggen om met zijn staf een eventuele capitulatie te bespreken. Toch niets is minder waar! Hij overwoog niet eens een overgave en verwachtte al helemaal geen hulp meer van zijn Kushitische vrienden uit Egypte, maar zocht zijn toevlucht bij de Eeuwige zoals ook zijn vader David deed. In een boetekleed ging hij naar de tempel om de zaak in gebed te brengen.

Vervolgens stuurde hij een delegatie bij de profeet Jesaja met het verzoek om eveneens voorbede te doen voor zijn volk. Deze liet het geruststellende antwoord van de Eeuwige naar Hizkia overbrengen, dat koning Sanherib onverrichter zake naar Assyrië terug zou keren en daar vermoord zou worden, hetgeen later daadwerkelijk gebeurde. Bij het gerucht dat hem uiteindelijk tot terugkeer zou bewegen moeten wij met name denken aan een ongunstig bericht uit Babylon, waar zijn onbetrouwbare en incompetente vazal Bel-ibni niet opgewassen bleek te zijn tegen de hernieuwde rebellie van Marduk-apla-iddina met steun van Elam. Hizkia wist dus hoe het later met Sanherib zou aflopen en hoefde dus niet op de dreigementen van diens woordvoerder in te gaan.

Taharka, de vijfde farao van de 25^e dynastie (690 - 664 v.G.T.)

"Intussen was de Assyrische opperbevelhebber weggegaan. Hij had vernomen dat zijn koning uit Lachish [Lakis] was vertrokken om de stad Liv'na [Libna] aan te vallen, en hij had zich daar bij hem gevoegd. In Liv'na ontving de koning van Assur het bericht dat koning Taharka [Tirhaka] van Nubië tegen hem oprukte." (Groot Nieuws Bijbel). Het Boek: "Na het overleg verliet de Assyrische afgezant Jeruzalem om verslag uit te brengen aan zijn koning. Die had Lachish [Lakis] intussen verlaten om Liv'na [Libna] te belegeren. Op datzelfde moment hoorde de Assyrische koning echter dat koning Taharka [Tirhaka] van Ethiopië op het punt stond hem met een leger vanuit het zuiden aan te vallen"

Surinaams: "So a rabsake ben drai go baka, en a ben feni a kownu fu Assur ben feti agensi Libna, bikasi a ben yere dati a ben komopo fu Lakis. En a ben yere abra Tirhaka, a kownu fu Etiopia taki: Luku, a ben kon fu feti agensi yu!" (מלכים ב) M'lachim bet [2 Koningen] 19:8-9 en ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 37:8-9).

Sommige vertalingen waaronder de Groot Nieuws Bijbel en de NBV hebben het in deze tekst over Nubië en andere vertalingen zoals Het Boek en de NBG over Ethiopië. In de grondtekst staat echter Kush. Wie was deze koning van Kush? Taharka, wiens naam in het Assyrisch Tarkū geschreven wordt, door Herodotus, Manetho, Africanus en Eusebius Ταρακος Tarakos

en in de Hebreeuwse Bijbel תרהקה Tir'haqa, was de jongere broer van Shabatata en een zoon van Piye. Op het tijdstip waarop Taharka met zijn legermacht vanuit Egypte op weg naar Juda was om Jeruzalem te bevrijden, was hij echter nog geen koning, maar slechts een prins van Kush, want hij zou zijn broer Shabatata pas elf jaar later na diens dood in 690 v.G.T. opvolgen als vijfde farao van de 25^e dynastie met de Egyptische troonnaam Khu-nefer-tum-re. Hoewel hij toen dus nog geen farao was, werd de jonge prins al op twintigjarige leeftijd in het jaar 701 v.G.T. door Shabatata als opperbevelhebber van de Egyptisch-Kushitische troepen aangesteld en naar de Levant gestuurd om zijn bondgenoot Hizkia bij te staan.

Sanherib's brief aan Hizkia (701 v.G.T.)

Dit nieuws kwam voor Sanherib slecht uit. Hij had nooit verwacht, dat Shabatata daadwerkelijk een legermacht zou sturen om Hizkia te helpen, want toen de inwoners van Eq'ron de farao om hulp vroegen, kwam hij immers ook niet opdagen. Maar nu dus wel! Wat nu? Enerzijds moest hij nu eerst de aanrukkende legermacht uit het land van de Nijl tegemoet trekken als hij niet alles in de Levant wilde verliezen, maar anderzijds was dit voor hem wel een groot risico met het tot nu toe onveroverde Jeruzalem in de rug. Om Jeruzalem nog vóór Taharka's aankomst aan te vallen en in te nemen was geen optie, want dat zou zijn eigen positie door het hoge verlies aan manschappen verzwakken, dat daarbij te verwachten viel. Ook voor een verdere belegering kon hij geen al te grote legermacht missen, want die had hij nodig voor de strijd tegen Taharka.

Hij moest dus een list verzinnen om Hizkia ertoe te bewegen, Jeruzalem zonder slag of stoot over te geven. Sanherib zond daarom deze keer geen versterking voor de belegeringstroepen, maar een brief waarmee hij de koning van Juda probeerde te intimideren: *“Voordat hij vertrok om die aanval af te slaan, stuurde hij koning Hizkia de volgende boodschap: Laat u niet misleiden door uw G'd, op Wie u vertrouwt. Geloof Hem maar niet als Hij zegt dat ik Jeruzalem niet zal innemen. U weet heel goed wat de koningen van Assyrië altijd hebben gedaan, waar zij ook kwamen; zij verwoestten alles en iedereen. Waarom zou u een uitzondering op die regel zijn? Hebben de goden van de andere volken hen gered; volken als Gozan, Charan, Retzef en Eden in Telasar? De vorige koningen van Assyrië hebben hen allemaal verslagen. En wat is gebeurd met de koning van Chamat en de koning van Arpad? En met de koningen van Sefarvayim, Hena en Iva?”* (Het Boek).

Surinaams: *“En di a ben yere abra Tirhaka, a kownu fu Etiopia taki: Luku, a ben kon fu feti agensi yu; dan a ben seni boskopuman go baka na Hizkia taki: Na so un sa taki gi Hizkia, a kownu fu Yuda taki: No meki yu Gado disi yu fertrow kon yu taki: Yerusalem no sa fadon na ini a anu fu a kownu fu Assur. Luku, yu ben yere kaba san den kownu fu Assur ben du nanga ala den kondre, èn fa den ben figi den puru krin-krin; èn yu sa komopo? Den gado fu den folku ben ferlusu den disi den tata fu mi ben figi puru, leki Gozan, Haran, Resef nanga den suma disi ben libi na Eden na Telasar? Pe a kownu fu Hamat de, nanga a kownu fu Arpad, a kownu fu a foto Sefarwaïm, fu Hena nanga Iwa?”* (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 19:9-13 alsook ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 37:9-13).

In het tweede boek der kronieken staat deze brief eveneens vermeld: *“Sanherib had ook een brief geschreven, waarin hij de Eeuwige, de G'd van Israël, hoonde door over hem te zeggen: Zoals de goden van andere landen hun volk niet uit mijn handen hebben kunnen redden, zo zal ook de G'd van Yechiz'qiyahu Zijn volk niet uit mijn handen kunnen redden!”* (Tanach/NBV).

Surinaams: *“A ben skrifi brifi tu fu spotu Masra Gado fu Israël, èn fu taki agensi En taki: So leki den gado fu den folku fu den tra kondre no ben ferlusu den pipel komopo na mi anu, so srefi a Gado fu Hizkia no sa ferlusu En pipel komopo na mi anu!”* (דברי הימים ב' Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 32:17).

Deze keer vinden we bij Hizkia geen spoor van de verslagenheid zoals de vorige keer. Hij wist er natuurlijk volstrekt niets van dat Taharka met een groot leger in aantocht was om de belegerde stad te ontzetten, maar daar rekende hij blijkbaar ook helemaal niet op, want hij zocht zijn hulp bij de Eeuwige en niet bij mensen: *“Chiz'qiyahu [Hizkia] nam de brief uit de hand der gezanten en las hem. Toen ging Chiz'qiyahu op naar het huis van de Eeuwige, spreidde hem uit voor het aangezicht van de Eeuwige, en bad voor het aangezicht van de Eeuwige en zeide: Eeuwige, G'd van Israël, die op de cherubs troont, Gij, Gij alleen zijt G'd over alle koninkrijken der aarde; Gij hebt de hemel en de aarde gemaakt. Neig, Eeuwige, Uw oor en hoor; open,*

Eeuwige, Uw ogen en zie; hoor de boodschap, die Sanherib heeft gezonden om de levende G'd te honen. Waarlijk, Eeuwige, de koningen van Assur hebben de volken en hun landen verwoest en hun goden in het vuur geworpen, want het waren geen goden, maar slechts het maaksel van mensenhanden: hout en steen; daarom hebben zij die kunnen vernietigen. Nu dan, Eeuwige, onze G'd, verlos ons uit zijn macht; dan zullen alle koninkrijken der aarde weten, dat Gij, Eeuwige, alleen G'd zijt! Toen zond Yeshayahu [Jesaja], de zoon van Amotz, tot Chiz'qiyahu deze boodschap: Zo zegt de Eeuwige, de G'd van Israël: wat gij tot Mij gebeden hebt betreffende Sanherib, de koning van Assur, heb Ik gehoord. Dit is het woord, dat de Eeuwige over hem spreekt: zij veracht u, zij bespot u, de jonkvrouw, de dochter Sions; zij schudt het hoofd achter u, de dochter van Jeruzalem. Wie hebt gij gehoord en gelasterd, en tegen wie de stem verheven en uw ogen trots opgeslagen? Tegen de Heilige Israëls! ... Omdat gij tegen Mij geraasd hebt en uw overmoed tot Mijn oren is opgestegen zal Ik Mijn haak in uw neus slaan en Mijn bit in uw mond leggen, en u doen terugkeren langs de weg die gij gekomen zijt! ... Daarom, zo zegt de Eeuwige van de koning van Assur: hij zal in deze stad niet komen; hij zal geen pijn daarin schieten, geen schild daartegen opheffen en geen wal daartegen opwerpen. Langs de weg die hij gekomen is, zal hij terugkeren, maar in deze stad zal hij niet komen, luidt het woord van de Eeuwige! En Ik zal deze stad beschutten om haar te verlossen om Mijnentwil en ter wille van mijn knecht David!" (NBG).

Surinaams: *"En Hizkia ben teki a brifi komopo na anu fu den boskopuman, èn a ben leisi en, èn Hizkia ben go na ini a oso fu Masra, en a ben bradi en na fesi fu Masra. En Hizkia ben begi na fesi fu Masra, en a ben taki: O Masra Gado fu Israël disi de tan na mindri fu den cherub, Yu wawan de Gado, Yu wawan, fu ala den kownukondre fu grontapu; Yu ben meki heimel nanga grontapu. Masra, beni Yu yesi fu yere; Masra, opo Yu ai fu si; èn yere den wortu fu Sanherib, disi a ben seni kon fu spotu a libilibi Gado. Fu tru, Masra, den kownu fu Assur ben figi den folku nanga den kondre puru, èn den ben trowe den gado na ini a faya; bikasi den no ben de gado, ma den ben de a wroko fu libisuma anu, fu udu nanga ston; fu dat'ede den ben figi den puru. Now fu dat'ede, o Masra, wi Gado, mi begi Yu, ferlusu wi komopo na en anu, fu ala den kownukondre fu grontapu sa sabi dati Yu de Masra Gado, Yu wawan! Dan Yesaya, a manpikin fu Amotz ben seni wan boskopu go na Hizkia taki: So Masra Gado fu Israël de taki: San yu ben begi na Mi abra Sanherib, a kownu fu Assur, na dati Mi ben yere. Disi de a wortu disi Masra ben taki abra en taki: A krin wendye, a umapikin fu Sion ben ferakti yu, èn a ben spotu yu; a umapikin fu Yerusalem ben seki en ede na yu. Na suma yu ben spotu èn kosi? Agensi suma yu ben opo yu sten, èn yu ben opo yu ai na hei? Agensi a Santa Wan fu Israël srefi! ... Bikasi yu ben abi hatibron na Mi tapu, èn yu dyugu-dyugu ben kon na ini Mi yesi, Mi sa poti Mi aka na ini yu noso, èn Mi sa poti Mi titei na ini yu mofo-buba, èn Mi sa drai yu lontu go baka na a srefi pasi pe yu ben komopo! ... Fu dat'ede, so Masra de taki abra a kownu fu Assur taki: A no sa kon na ini a foto disi, efu sutu wan peiri drape, efu kon na en fesi nanga wan skild, efu diki wan fetigotro agensi en. Na a pasi disi a ben kon, na a srefi pasi a sa drai go baka, èn a no sa kon na ini a foto disi, so Masra de taki. Bikasi Mi sa kibri a foto disi fu ferlusu en fu Misrefi ede, èn fu Mi dinari David ede!" (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 19:14-22, 28 en 32-34 alsook ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 37:14-23, 29 en 33-35).*

De slag bij Elteqe (701 v.G.T.)

Nadat hij zijn gezanten opnieuw naar Hizkia gestuurd had om de g'dslasterlijke brief voor hem te brengen, trok de Assyrische koning Sanherib met zijn leger vanuit Liv'na [Libna] op naar de stad Elteqe [Elteke] in het voormalige stamgebied van Dan, waar de latere koning Taharka zich reeds met zijn leger tegenover hem in slagorde had opgesteld. Deze oude levietenstad Elteqe wordt reeds in יהושע Y'hoshua [Jozua] 19:44 en 21:23 genoemd.

In zijn inscripties op de Kawa stèle IV vermeldde de jonge prins Taharka later, dat farao Shabataka hem en zijn andere broers vanuit Kush naar het noorden liet komen om Jeruzalem te bevrijden. In de regels 7 t/m 9 schreef hij, dat Shabataka meer van hem hield dan van zijn andere broers. Dat zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat Taharka het opperbevel over de Kushitische en Egyptische troepen kreeg terwijl hij volgens zijn eigen inscripties toen slechts 20 jaar oud was (Kawa stèle V, regels 17 en 18). Ook Sanherib zelf maakt in zijn inscripties melding van zijn treffen met het Egyptische en Kushitische leger bij Elteqe, waarin hij beweert

de strijdkrachten van Taharka verslagen te hebben. Sanherib beschrijft op zijn prisma-stèle de slag bij Elteqe en de gevangenneming van de prinsen in het volgende citaat: “In de buurt van Altaqū, waar hun rangen voor mij werden opgesteld, boden ze strijd. Met de hulp van Assur, mijn heer, vocht ik met hen en wist hen te verslaan. De Egyptische wagenmenners en prinsen vielen samen met de wagenmenners van de Kushitische koning levend mijn handen en nam ik gevangen in het midden van de strijd. Altaqū en Timna belegerde ik, nam ze in en voerde de buit weg.”

In de annalen van Sanherib wordt elders overigens bevestigd dat de in deze passage niet bij naam genoemde “koning van Kush” Shabataka is en niet Taharka, zoals in de Bijbelcitatoren staat. Ook een co-regentschap van Taharka en Shabataka, zoals sommigen vermoeden, wordt door de meeste egyptologen verworpen. Omdat de bijbelteksten pas later geschreven werden nadat Taharka al lang koning was, dient dit in 2 Koningen 19:9 en Jesaja 37:9 derhalve te worden verstaan als “de latere koning van Kush” ofwel “de toekomstige koning van Kush.”

Over de uitkomst van de slag bij Elteqe zijn de historici het oneens met elkaar. Terwijl veel geleerden de beschrijving ervan op de prisma-stèle van Sanherib geloofwaardig achten en van mening zijn dat het leger van Taharka daadwerkelijk verslagen was, vinden anderen de afloop van de strijd helemaal niet zo duidelijk als de Assyrische teksten beweren omdat sommige Egyptische bronnen eveneens de overwinning claimden. Bovendien deed Taharka geen enkele poging om zijn aanwezigheid en zijn rol op het slagveld te verbergen toen hij later zelf de farao over heel Egypte en Kush is geworden, hetgeen men toch zou kunnen verwachten als hij echt verantwoordelijk was geweest voor een bittere nederlaag. Daarom zijn sommige egyptologen van mening, dat geen van beiden als winnaar uit de strijd kwam en dat de niet eenduidige uitslag van deze veldslag de status quo tussen de twee koninkrijken in stand hield.

De Joodse overlevering daarentegen bevestigt het Assyrische verslag en verhaalt eveneens, dat Taharka in de slag bij Elteqe door de Assyriërs werd verslagen, krijgsgevangen gemaakt, in ketenen geslagen en naar de Assyrische troepen die Jeruzalem belegerden, werd weggevoerd. Daar zaten hij en de andere prinsen tijdens de belegering van Jeruzalem volgens de Joodse geschriften in het Assyrische legerkamp in ketens.

De bevrijding van Jeruzalem (Nacht van 4 op 5 april 701 v.G.T.)

In 2 Koningen 19:32-34 en Jesaja 37:33-35 hebben we gelezen, dat de profeet bij Hizkia kwam om hem het antwoord van de Eeuwige op zijn smeekbeden mede te delen en hem de heerlijke belofte te verkondigen: “De koning van Assur zal deze stad niet binnentrekken, geen pijl zal hij erop afschieten. Hij zal niet tegen haar oprukken onder de dekking van schilden en geen wal tegen haar opwerpen. Langs de weg die hij gekomen is, zal hij teruggaan. Hij zal de stad niet binnenkomen, dat verzeker ik u! Ik zal deze stad beschermen en haar bevrijden, om Mijn eigen eer, maar ook om Mijn belofte aan Mijn dienaar David!” (Groot Nieuws Bijbel).

De meeste profetieën, die Jesaja uitspraak, kwamen pas veel later uit, maar deze keer was het anders. De profeet was amper uitgesproken en zijn woorden kwamen al in vervulling, want al vanaf het daaropvolgende vers lezen wij: “Diezelfde nacht trok een engel van de Eeuwige ten strijde en doodde in het kamp van de Assyriërs honderdvijfentachtigduizend man. De volgende ochtend zag men niets dan lijken liggen. Koning Sanherib van Assyrië brak het beleg op en keerde voorgoed terug naar zijn woonplaats Nineve. Daar werd hij, terwijl hij neerknielde in de tempel van zijn god Nisroch, vermoord door Adramelech en Saretzer, die vervolgens naar Ararat wisten te ontkomen. Zijn zoon Esarhaddon volgde hem op.” (Tanach/NBV).

Surinaams: “En a ben pasa so dati na a neti dati, dan a Engel fu Masra ben go na doro, èn a ben naki wan hondro nanga aiti tenti na feifi dusun fetiman kiri na ini a kampu fu Assur. En di den ben opo fruku mamanten, luku, den alamala ben de soso dedesuma. So Sanherib, a kownu fu Assur, ben opo gowe, èn a ben drai go baka fu tan na Nineve. En a ben pasa so dati di a ben go anbegi na ini a oso fu en gado Nisrok, en manpikin Adramelek nanga Sareser ben kiri en nanga howru, èn den ben lon go kibri na ini a kondre fu Ararat. En en manpikin Esarhaddon ben tron kownu na en presi.” (מלכים ב) M'lachim bet [2 Koningen] 19:35-37 en ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 37:36-38).

Ook in het tweede boek der kronieken wordt het grote wonder, dat de Eeuwige voor Zijn volk en Zijn heilige stad gedaan heeft, beschreven: “Vanwege deze dreigementen baden koning

Yechiz'qiyahu en de profeet Yeshayahu, de zoon van Amotz, de hemel om hulp. Daarop stuurde de Eeuwige een engel, die alle geoefende krijgers, aanvoerders en bevelhebbers in het kamp van de koning van Assyrië verdelgde. Diep vernederd keerde Sanherib terug naar zijn land. Daar werd hij, toen hij de tempel van zijn god binnenging, door zijn eigen zonen vermoord. De Eeuwige redde Yechiz'qiyahu en de inwoners van Jeruzalem uit de handen van al hun belagers en verschafte Hij hun rust aan hun grenzen." (Tanach/NBV).

Surinaams: "En fu dat'ede Hizkia a kownu nanga a profeti Yesaya a manpikin fu Amotz ben begi èn krei na heime! En Masra ben seni wan engel kon disi ben koti ala den makti dek'ati mansuma puru nanga den fesiman nanga den kapten na ini a kampu fu a kownu fu Assur. So a ben go baka nanga syen-fesi na en eigi kondre. En di a ben kon na ini a oso fu en gado, den manpikin disi ensrefi ben meki ben kiri en nanga a howru. Na so Masra ben ferlusu Hizkia nanga den suma disi ben libi na ini Yerusalem fu a anu fu Sanherib, a kownu fu Assur, nanga den anu fu ala tra suma, èn A ben tiri den na ala sei." (Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 32:20-22).

Toen ik dit las, namelijk dat de engel van de Eeuwige door het legerkamp van de Assyriërs trok en 185.000 vijandelijke soldaten doodde, moest ik meteen aan de engel des doods denken, die in de nacht van Pesach alle eerstgeborenen van Egypte doodde. Dat kon toch geen toeval zijn? Nee, het was ook geen toeval!

Hoe groot was derhalve mijn verbazing, toen ik tijdens mijn research voor deze studie ontdekte, dat de אגדה Agada, de Joodse overlevering, verhaalt dat de vernietiging van het Assyrische leger rondom de muren van Jeruzalem door de engel van de Eeuwige daadwerkelijk op hetzelfde tijdstip plaatsvond, waarop ook de engel des doods in Egypte zijn gruwelijke werk verrichtte: in de nacht van Pesach! De Agada maakt in dit verband de vergelijking met de tiende plaag voor de bevrijding van Zijn volk uit de hand van de vijand: "Het Woord van de Eeuwige zond de engel Gav'ri'el [Gabriël] om dit gericht te volvoeren en dat het door bliksem geschiedde en in de nacht van Pesach, dat was de nacht, waarin de verderfengel de eerstgeborenen van Egypte doodde!"

In het Talmud-traktaat שבת Shabat staat o.a.: "In de volgende nacht, die de Pesach-nacht was, toen Hizkia en het volk de Halel-psalmen begonnen te zingen, werd de gigantische vijand vernietigd. De aartsengel Gav'ri'el [Gabriël], door G'd gezonden om de vruchten van het veld te laten rijpen, werd opgedragen zich tot de taak van het verwijderen van de Assyriërs te richten, en hij vervulde zijn opdracht zo goed dat van al die duizenden van het leger, Sanherib alleen het overleefde met zijn twee zonen, zijn schoonzoon Nebukadnezar en Nebuzaradan. De dood van de Assyriërs gebeurde toen de engel hen toestond het lied van de chayot [hemelingen] te horen."

De Gemara zegt: "Die nacht, die de nacht van Pesach was, werd het hele leger vernietigd toen Yechiz'qiyahu en het volk de Halel-psalmen begonnen te reciteren. De dood van de Assyriërs vond plaats toen de engelen hen toestonden om de chayot [hemelse wezens] de lofprijs te horen zingen. Hun zielen waren verbrand, terwijl hun kleding onaangetast bleef." (Sanhedrin 95a). Daarmee wordt een vergelijking gemaakt met de dood van de twee zonen van Aharon als straf voor het vreemde vuur dat zij bij de Eeuwige brachten.

Het leger van Sanherib werd dus tijdens Pesach vernietigd tegen het einde van de sederviering, toen Hizkia evenals het hele volk de Halel-psalmen reciteerde (Tehilim [Psalmen] 113-118).

In de מדרש Midrash wordt de liturgische recital van het Halel door Hizkia en zijn volk tijdens de belegering van Jeruzalem genoemd: "Israël en Yechiz'qiyahu zaten die avond en reciteerden het Halel omdat het Pesach was, maar ze waren doodsbang omdat ze vreesden dat Jeruzalem elk moment in de handen van Sanherib zou kunnen vallen. Toen ze vroeg in de ochtend opstonden om het Sh'ma te reciteren en te bidden, vonden ze de lijken van hun vijanden. Dat is de reden waarom de Eeuwige tegen Yeshayahu zei: 'noem hem Maher-Shalal- Chash-Baz [haast u voor de buit, haast u om te plunderen]' (Jes. 8:3) en hij haastte zich voor de buit, om te plunderen. Een ander noemt hem 'Imanu'el [G'd is met ons]' (Jes. 7:14), dat is: 'Ik ben met hem' zoals er gezegd is: 'Met hem is een vleselijke arm, maar met ons is de Eeuwige, onze G'd, die ons helpt en onze oorlogen voert!' (2 Kron. 32:8)." (Sh'mot Raba 8:2).

In een andere tekst haalt de Midrash Exodus 12:29 en 2 Koningen 19:35 aan om het verband te leggen tussen de beide bevrijdingsnachten op de 14^e Nisan, de nacht in Egypte, waarin de engel des doods de Egyptische eerstgeborenen sloeg, en de nacht waarin het leger van Sanherib werd vernietigd: *“En te middernacht sloeg de Eeuwige iedere eerstgeborene in het land Egypte, van de eerstgeborene van farao, die op zijn troon zou zitten, tot de eerstgeborene van de gevangene, die in de kerker was, benevens alle eerstgeborenen van het vee. - Toen Sanherib ons aanviel, versloeg U hem in die nacht zoals geschreven staat: In die nacht ging de Engel van de Eeuwige uit en sloeg in het leger van Assur honderdvijfentachtig- duizend man!”* (שמות רבא Sh'mot Raba 8:5).

De Agada [Joodse overlevering] leert, dat de inwoners van Jeruzalem de volgende ochtend na het wegtrekken van Sanherib de verlaten Assyrische kampen doorzochten en daar de aan Shabataka onderhorige lokale farao van Egypte en de Kushitische prins Taharka en zijn broers vonden en uit hun ketenen bevrijdden, die door Sanherib gevangen waren genomen. De derde veldtocht van Sanherib eindigde voor hem en zijn leger met een drama. Vandaar dus, dat zijn inscripties op de prisma-stèle geen melding maken van de verpletterende nederlaag die zijn ooit onoverwinnelijk geachte legermacht leed. Zo is voor Hizkia en zijn volk alsook voor hun vriend uit het verre Afrikaanse land Kush, prins Taharka, alles toch nog tot een goed einde gekomen. Zevenentwintig jaar later, in het jaar 674 stond Taharka echter opnieuw tegenover de Assyriërs, ditmaal tegen de zoon van Sanherib: Esarhaddon, maar dat is weer een ander verhaal.

Epiloog

Het was in de nacht van 4 op 5 april van het jaar 701 v.G.T., de nacht van Pesach in de belegerde stad Jeruzalem op de 14^e Nisan 3060 volgens de Joodse jaartelling. Vol vertrouwen dat de Eeuwige Zijn woord gestand zou doen en Zijn belofte zou waarmaken, vierde Hizkia met zijn volk de Seder en evenals in diezelfde nacht vele eeuwen eerder in Egypte, stuurde de G'd van Israël opnieuw de engel des doods naar het vijandelijke kamp om de strijders te doden, die Zijn volk wilden vernietigen. Toen Sanherib 's morgens vroeg opstond om de stad Jeruzalem te bestormen, vond hij de lijken in de plaats van zijn machtige leger. Zo werd dit Pesach van het jaar 701 v.G.T. een feest van dubbele blijdschap voor koning Hizkia en de inwoners van Jeruzalem, want G'ds wonderen, die Zijn volk door de geschiedenis heen telkens weer hadden gered en bevrijd zoals met het eerste Pesach, met Chanuka en met Purim, werden opnieuw herhaald. Laat dit voor ons allen een geweldige bemoediging zijn, maar ook een waarschuwing voor alle hedendaagse vijanden van Israël, want dit heeft ook een toekomstige vervulling bij de laatste strijd om Jeruzalem wanneer alle volken zullen oprukken tegen de heilige stad!

Ik wil deze studie derhalve afsluiten met uittreksels uit de liturgieën van de bevrijdingsfeesten: *“Wij danken U, Eeuwige onze G'd, voor de wonderen, de bevrijding, de heldendaden, de hulp en krijgsverrichtingen, die U voor onze voorouders tot stand bracht. U stond de Uwen met Uw grote barmhartigheid bij toen ze in nood verkeerden. U streed hun strijd, U behandelde hun geding, U leverde de sterken over in de handen van de zwakken, velen in de handen van weinigen, onreinen in de handen van reinen, slechten in de handen van rechtschapenen, moedwillige overtreders in handen van hen die Uw Tora gehoorzaamden. Voor Uzelf heeft U een grote en heilige Naam gevestigd in Uw wereld; Uw volk Israël heeft U redding geschonken en een grote overwinning gegeven die tot op heden doorklinkt. Zoals U wonderdaden heeft verricht voor degenen die vóór ons kwamen, doe net zo voor hun nakomelingen en red ons in onze dagen zoals hen in die tijd. Voor dit alles, onze Koning, zal Uw Naam geprezen en hoogverheven worden, voortdurend, eeuwig en altijd, amen!”*

Werner Stauder